

ศัสตราวุธที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนา Weapons that Appear in Buddhist scriptures

พระเมธี พรหมแก้ว

Phrametee Promkaew

โรงเรียนสันป่าตองศึกษา จังหวัดเชียงใหม่

Sanpatong Suksa School, Chiang Mai Province

Corresponding Author, Email: kancanavangso@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับศัสตราวุธที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธรศาสนา ผลการศึกษาพบว่า อาวุธ หมายถึงเครื่องมือประหัตประหาร ทำลาย เบียดเบียนชีวิต เป็นต้น แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) ศัสตราวุธ คือ ดาบ ลูกศร ดาบ หอก ไม้ ปืน เป็นต้น เพื่อนำมาทำร้าย ป้องกัน ต่อสู้ ประหาร หรือแม้แต่สิ่งของต่างที่สามารถนำมาทำร้าย ทำให้บาดเจ็บหรือตายได้ ถือว่าเป็นอาวุธเช่นเดียวกัน และ 2) ธรรมาวุธ คือ อาวุธอันเป็นลักษณะของธรรมะ ใช้สำหรับประหัตประหารทำลายอกุศลกรรม ได้แก่ 1) สุตาวุธ อาวุธคือ สุตะ 2) ปวิเวกาวุธ อาวุธคือวิเวก และ 3) ปัญญาวุธ อาวุธคือปัญญา

คำสำคัญ : อาวุธ, พระพุทธรศาสนา, ปัญญาวุธ

Abstract

This academic article aims to study the weapons that appear in Buddhist scriptures. The results of the study found that weapons refer to tools used to kill, destroy, and harm lives, etc. They can be divided into 2 types: 1) Weapons, namely swords, arrows, swords, spears, sticks, guns, etc., which are used to harm, protect, fight, execute, or even objects that can be used to harm, injure or kill are also considered weapons. 2) Dharmavudh, which are weapons that are characteristics of Dharma, used to kill and destroy evil karma, namely: 1) Sutavudh, the weapon is Suta, 2) Paviwekavudh, the weapon is solitude, and 3) Panyavudh, the weapon is wisdom.

Keywords: Weapons, Buddhism, Wisdom Weapon

บทนำ

คัสตราวุธบางที่เขียนเป็นศาสตราวุธ โดยทั่วไปหมายถึงเครื่องมือประหัตประหารชีวิต ในพระพุทธศาสนานั้นพระพุทธเจ้าได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้เอาชนะผู้ที่คัสตราวุธด้วยมือเปล่า ดังกรณีที่ทรงปราบพระองค์ลิมบาลเถระ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 13 ข้อ 347: 423-424) นักปราชญ์รุ่นต่อมาเรียกสิ่งที่พระพุทธเจ้าใช้ปราบพระองค์ลิมบาลว่า ธรรมอาวุธ คืออาวุธทางธรรม หรือกรณีที่ทรงทรมานชังนาฬาคีรีด้วยการแผ่เมตตาจิต จนทำให้ชังนั้นสงบระงับ ชังนาฬาคีรีได้สัมผัสพระเมตตาจิตของพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ลดวงลงแล้วเข้าไปทางพระผู้มีพระภาคเจ้า แล้วได้ยืนอยู่ตรงพระพักตร์ของพระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์ทรงชนะชังที่กำลังตกมันด้วยพระเมตตาอันหาประมาณมิได้ โดยมีต้องใช้อาวุธใดได้เลย ดังมีคาถาสรรเสริญว่า “คนพวกหนึ่งยอมฝีกชังและฆ่าด้วยใช้ท่อนไม้บ้าง ใช้ขอบ้าง ใช้แสบ้าง สมเด็จพระพุทธเจ้าผู้แสวงพระคุณใหญ่ทรงทรมานชังโดยมิต้องใช้ท่อนไม้ มิต้องใช้ศัสตรา” “คนบางพวกฝีกด้วยท่อนไม้ ด้วยขอและด้วยแสทั้งหลาย พระผู้แสวงคุณอันยิ่งใหญ่ทรงฝีกผู้ประเสริฐ มิใช่ด้วยอาชญา มิใช่ด้วยศัสตรา” พระพุทธเจ้าทรงยกย่องอาวุธทางปัญญาและทรงปฏิเสธอาวุธสำหรับการประหัตประหารกัน การสัมปะหารกันด้วยอาวุธไม่พึงดีเลย จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนาสนับสนุนแนวทางการวางอาวุธ เนื่องจากอาวุธเป็นกำลังของเหล่าพวกโจร การวางอาวุธจึงเป็นแนวทางแห่งสันติสุขและความอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เรื่องราวเกี่ยวกับอาวุธที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกจึงเป็นไปแนวทางที่เป็นลักษณะข้อห้ามและเครื่องมือสำหรับสอนธรรมในเชิงอุปมาอุปไมย และพยายามเน้นย้ำให้เห็นความสำคัญของธรรมอาวุธ โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ สามารถเอาชนะกิเลสและความชั่วร้ายทั้งหลายได้

เนื้อหา

1. ความหมายของคัสตราวุธ

คัสตราวุธ อ่านว่า สัตตราวุธ มาจากคำภาษาสันสกฤตว่า ศสฺตร (อ่านว่า สัต-ตระ) แปลว่า เครื่องฟันแทง ภาษาบาลีเป็น “สฺตถ” (สัต-ถะ) รากศัพท์มาจาก สฺส (ชาตุ = เบียดเบียน) + ถ ปัจจัย, แปลง สฺ ที่ (ส) - สฺ เป็น ต : สฺส + ถ = สฺสถ แปลงเป็น สฺตถ แปลตามศัพท์ว่า “วัตถุเป็นเครื่องเบียดเบียนสัตว์” กับคำว่า อาวุธ บาลีอ่านว่า อา-วุ-ทะ รากศัพท์มาจาก อา (คำอุปสรรค = ทัว, ยิ่ง, กลับความ) + วุชฺ (ชาตุ = รบ, ต่อสู้) + อ ปัจจัย แปลง ย เป็น ว (ยฺช > วุช) : อา + วุช = อาวุชฺ + อ = อาวุธ สูตรแสดงความหมายของศัพท์ว่า “อาทาย

ยุชมนเต ยนต์ิ อาวุธ” (อาทายะ ยุชมนเต ยนต์ิ อาวุธัง) แปลว่า “คนทั้งหลายถือเอาสิ่งใดไปรบกัน สิ่งนั้นชื่อว่า อาวุธ” ดังนั้น “อาวุธ” จึงแปลตามศัพท์ว่า “สิ่งที่คนถือเอาไปรบกัน” เมื่อรวมทั้ง 2 ศัพท์ เข้าด้วยเป็นสำเร็จ คำว่า ศัสตราวุธ จึงหมายถึงของมีคม เครื่องฟันแทง และอาวุธต่างๆ ที่ใช้ในการล่า ประหาร ทำร้ายร่างกาย ป้องกัน หรือต่อสู้กับฝ่ายตรงข้าม เช่น มีด ดาบ หอก ง้าว ธนู คำว่า ศัสตราวุธ ใช้ในวรรณคดี เช่น ศัสตราวุธอรินทร์ ฤฎก องค์เอย และอาจใช้เป็นคำราชาศัพท์ว่า ราชศัสตราวุธส่วนพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า ศัสตรา หมายถึง ของมีคมเป็นเครื่องฟันแทง, อาวุธต่างๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 1046)

สำนักงานราชบัณฑิตยสภาให้ความหมายของคำว่า อาวุธ หมายถึง เครื่องมือที่ใช้ในการทำร้าย ทำลาย ป้องกัน ต่อสู้ หรือฆ่า เช่น ก้อนหิน ไม้คมแฝก มีด ปืน ระเบิด เป็นต้น ส่วนคำว่าศัสตราวุธ มาจากคำภาษาสันสกฤตว่า ศสฺตร (สัด-ตระ) แปลว่า เครื่องฟันแทง กับคำว่าอาวุธ ศัสตราวุธ จึงหมายถึงของมีคม เครื่องฟันแทง และอาวุธต่างๆ ที่ใช้ในการล่า ประหาร ทำร้ายร่างกาย ป้องกัน หรือต่อสู้ กับฝ่ายตรงข้าม เช่น มีด ดาบ หอก ง้าว ธนู และศัสตราวุธ ใช้ในวรรณคดี เช่น ศัสตราวุธอรินทร์ ฤฎก องค์เอย และอาจใช้เป็นคำราชาศัพท์ว่า ราชศัสตราวุธ อาวุธ หมายความว่ารวมถึงสิ่งซึ่งไม่เป็นอาวุธโดยสภาพ แต่ซึ่งได้ใช้หรือเจตนาจะใช้ประทุษร้ายร่างกายถึงอันตรายสาหัสอย่างอาวุธ

2. ประเภทของศัสตราวุธ

2.1 ศัสตราวุธ ประกอบคำ 2 คำ คือ ศัสตราและอาวุธ ดังกล่าวข้างต้น ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงคำทั้งสองไว้ในความหมายที่ใกล้เคียงกัน แต่เพื่อประสงค์จำแนกให้เห็นประเภทชัดเจน สามารถจำแนกประเภทได้ ดังนี้

(1) ศัสตรา ได้แก่ บรรดาเครื่องประหารที่มีคมชนิดใดชนิดหนึ่งเป็นเครื่องสำหรับฟันหรือแทง เช่น หอก ดาบ ธนู ขอ ง้าว เป็นต้น และพึงทราบไว้ว่า สงเคราะห์ไม้ค้อน ก้อนหิน ยาพิษและเชือก เข้าเป็นศัสตราด้วย เพราะเป็นเครื่องผลาญชีวิตให้พินาศ ศัสตรา จึงหมายถึงเครื่องมือทำลายชีวิตทุกอย่าง ไม่จำเพาะแต่เป็นอาวุธเท่านั้น อาจจะเป็นสิ่งของทั่วไปที่สามารถทำร้ายด้วยวิธีการต่างๆ นอกจากนั้นยังมีคำอธิบายอีกว่า ศัสตรา ได้แก่ วัตถุเครื่องประหารมีคมข้างเดียว มีคมสองข้าง

(2) อาวุธ ได้แก่ อาวุธมีอาทิอย่างนั้น คือ ดาบ ลูกศร หรือหอก เดิมนี้หมายถึงเครื่องมือที่ใช้ในการทำร้าย ทำลายป้องกัน ต่อสู้ หรือฆ่า เช่น ไม้ตะพด ปืน ไม้คมแฝก กระบอง ของไม่มีคมทั้งหลายที่ใช้สำหรับต่อสู้ ส่วนในสมันตปสาทิกาอธิบายความในเสขียกัณฑ์ อาวุธปาณิสึกขาบทว่า อาวุธ ได้แก่ ปืน และเกาทัณฑ์ ธนูแม้ทุกชนิด พร้อมด้วยลูกศร

ชนิดแปลกๆ ก็พึงทราบว่าเป็นอาวุธ

อนึ่ง ในสัทธัมมปิชาดิกา ได้กล่าวถึง ศัสตราไว้ 3 ประเภท คือ ศัสตราทางกาย ศัสตราทางวาจา และศัสตราทางใจ โดยอธิบายเพิ่มเติมว่า กายทุจจริต 3 เป็นศัสตราทางกาย วจิทุจจริต 4 เป็นศัสตราทางวาจา และมโนทุจจริต 3 เป็นศัสตราทางใจ

โดยรวมแล้วศัสตราวุธเป็นอาวุธประเภทหนึ่งที่มีมุ่งประสงค์ต่อการทำร้ายร่างกาย ให้บาดเจ็บ ล้มตาย อาวุธประเภทนี้เป็นเครื่องมือสำหรับประหัตประหาร รวมเอาสิ่งต่างๆ ที่ใช้เพื่อการประหัตประหารเป็นอาวุธด้วย แม้โดยสภาพจะไม่เป็นอาวุธก็ตาม เช่น เชือก ปกติมิได้สำหรับรัดสิ่งของ แต่เมื่อทำมารัดคอฆ่าคนก็ถือว่าเป็นอาวุธด้วยเช่นกัน แต่หากรวมความในอรรถกถาด้วยจะมีความหมายครอบคลุมไปถึงการกระทำที่เป็นทุจจริตทั้งกาย วาจาและใจไว้ด้วย นั้นเพราะหมายเอาผลกระทบที่เกิดจากทุจจริตทั้ง 3 นั้นที่จะก่อให้เกิดผลกระทบในด้านลบตามมาเหมือนกับการถูกศัสตราทำร้าย

2.2 ธรรมาวุธ หมายถึง อาวุธที่ลักษณะเนื้อหาเป็นธรรมะ เหตุที่เรียกว่าธรรมาวุธนั้น เนื่องจากอาวุธหมายถึงเครื่องประหัตประหาร สำหรับในทางธรรมนั้นการประหัตประหารจะหมายถึงการทำลายอกุศลกรรมต่างๆ ดังปรากฏว่า อริยสาวกผู้มีสุตะเหมือนอาวุธย่อมละอกุศล เจริญกุศล ละธรรมที่มีโทษ เจริญธรรมที่ไม่มีโทษบริหารตนให้บริสุทธิ์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 23 ข้อ 67: 137) เป็นต้น ในพระไตรปิฎกได้แสดงอาวุธทางธรรมไว้ทั้งหมด อาวุธ 3 ประกอบด้วย (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 305: 271)

(1) สุตาธุ อาวุธคือสุตะ สุตะในที่นี้ได้แก่พระพุทธพจน์

(2) ปวีเวกาธุ อาวุธคือปวีเวก ปวีเวกในที่นี้ได้แก่ความวิเวก ความสงัด มี 3 ประการ คือ กายวิเวก จิตตวิเวก และอุปวิเวก

(3) ปัญญาธุ อาวุธคือปัญญา ปัญญาในที่นี้ได้แก่ ปัญญาทั้งที่เป็นระดับโลกียะและระดับโลกุตระ ปัญญาเป็นดังศัสตรา เพราะอรรถว่า ตัดกิเลส จึงชื่อว่า ปัญญาตั้ง ศาสดา

คำว่า ปัญญาธุ นั้นพระเตลุกาณีได้กล่าวยกย่องพระพุทธเจ้าว่า “พระศาสดาทรงมีพระปัญญาเป็นอาวุธ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 26 ข้อ 763: 467) “เพราะข้าศึกทั้งปวงกล่าวคือ ราคะ เป็นต้น ทรงกำจัดแล้วด้วยศัสตรา คือ ปัญญา ฉะนั้นจึงทรงพระนามว่า อรหันต์” เป็นที่พึงสำหรับผู้มีภัยกำลังแสวงหาฝั่งคือพระนิพพาน อีกบทหนึ่งว่า “แม้พระปัจเจกพุทธเจ้าก็มีปัญญาเป็นกำลัง คือ มีปัญญาเป็นอาวุธ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 30 ข้อ 158: 496) นอกจากนั้นคำว่าปัญญาธุยังมีปรากฏในพระไตรปิฎกหลายแห่ง เช่น “ร่างกายนี้เปรียบเหมือนหม้อดินควรป้องกันจิตนี้ เหมือนป้องกันพระนครแล้วใช้อาวุธคือปัญญารบกับมาร”

(พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 40: 38) และ“ชาวโลกพร้อมทั้งเทวโลกไม่สามารถเอาชนะเสนาของท่านนั้นได้ แต่เราจะใช้ปัญญาเป็นอาวุธทำลายเสนาท่านนั้นให้พินาศเหมือนคนใช้ก้อนหินทุบภาชนะดินทั้งที่ยังไม่ได้เผาและที่เผาแล้วให้แตกไป ฉะนั้น” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 446: 600) เป็นต้น

3. อาวุธที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

สำหรับพระไตรปิฎกนั้นเป็นการประมวลหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น 3 ปิฎก คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎกและพระอภิธรรมปิฎก ผู้วิจัยได้ศึกษาพบว่า เนื้อความที่เกี่ยวกับอาวุธนั้นปรากฏเฉพาะ 2 ปิฎกเท่านั้น คือ พระวินัยปิฎกและพระสุตตันตปิฎก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

พระวินัยได้กล่าวถึงอาวุธไว้ในส่วนที่เป็นข้อห้ามสำหรับพระภิกษุ ส่วนสำคัญอยู่ในสิกขาบทที่ 3 แห่งปาราชิกและมีปรากฏจำนวนมากในหมวดเสขยวัตร ดังนี้ ในตติยปาราชิกมีพระปฐมบัญญัติเกี่ยวกับการฆ่ามนุษย์หรือความจงใจพรากกายมนุษย์จากชีวิตไว้ว่า “ก็ภิกษุใดจงใจพรากกายมนุษย์จากชีวิต หรือแสวงหาศีศตราอันจะพรากกายมนุษย์นั้น แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก หากสงสัยได้สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 1 ข้อ 167: 139) ต่อมาได้มีการเพิ่มอนุบัญญัติ ความว่า อนึ่งภิกษุใดจงใจพรากกายมนุษย์จากชีวิต หรือแสวงหาศีศตราอันจะพรากกายมนุษย์นั้น กล่าวพรรณนาคุณความตายหรือชักชวนเพื่อให้ตายว่า “ท่านผู้เจริญ จะมีชีวิตอย่างลำบากยากเข็ญนี้ไปทำไม ท่านตายเสียดีกว่าดังนี้” เธอมีจิตใจอย่างนี้ มีดำริในใจอย่างนี้ กล่าวพรรณนาคุณความตายหรือชักชวนเพื่อความตายโดยประการต่างๆ แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก หากสงสัยได้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 1 ข้อ 171: 140) ในสิกขาบทวิภังค์ได้อธิบายคำว่า ศีศตราอันจะพรากกายมนุษย์นั้น ได้แก่ แสงหาดาบ หอก ฉมวก หลาว ค้อน หิน มีด ยาพิษ หรือเชือก นอกจากนั้นยังได้แสดงอุบายที่เกี่ยวกับศีศตราเพื่อพรากกายจากชีวิตอีกว่า “ภิกษุวางศีศตราไว้ในที่พึง หรือทายาพิษ ทำให้ชำรุด หรือวางไว้ที่ริมบ่อ เหวหรือที่ลาดชันด้วยหมายใจว่า จะมีผู้ตกลงไปตายด้วยวิธีนี้ต้องอาบัติทุกกฏ มีผู้ได้รับทุกขเวทนา เพราะต้องศีศตรา ถูกยาพิษหรือตกลงไปต้องอาบัติถุลลัจจัย เขาตาย ต้องอาบัติปาราชิก” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 1 ข้อ 177: 147)

ในเสขยิกัณฐ์ สรุสุกัณฐ์ สิกขาบทที่ 9 ความว่า สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์แสดงธรรมแก่คนถือศีศตรา บรรดาภิกษุผู้มั่งน้อย ฯลฯ ดำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “โฉนพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงแสดงธรรมแก่คนที่ถือศีศตรา” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิพวก

ภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่างๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ จากนั้นจึงทรงมีพระบัญญัติว่า “พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นใช้ผู้ถือศีลตรา” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 2 ข้อ 636: 715) สิกขาบทวิภังค์ ได้อธิบายคำว่า ศีลตรา ได้แก่ เครื่องประหารมีคมข้างเดียว มีคม 2 ข้าง ภิกษุไม่พึงแสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นใช้ผู้ถือศีลตรา ภิกษุใดไม่เอื้อเพื่อ แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นใช้ผู้ถือศีลตรา ต้องอาบัติทุกกฏ

ในเสขยิกัณฑ์ สรุสุวรรค สิกขาบทที่ 10 ความว่า สมัยนั้น พระผู้มีพระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุฉัพพัคคีย์แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นใช้ผู้ถืออาวุธ บรรดาภิกษุผู้มักน้อย ฯลฯ ตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงแสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นใช้ถืออาวุธเล่า” ครั้นภิกษุทั้งหลายตำหนิพวกภิกษุฉัพพัคคีย์โดยประการต่างๆ แล้วจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ จากนั้นจึงทรงมีพระบัญญัติว่า “พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักไม่แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นใช้ผู้ถืออาวุธ” สิกขาบทวิภังค์ ได้แสดงเพิ่มเติมว่า ภิกษุไม่พึงแสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นใช้ผู้ถืออาวุธ ภิกษุใดไม่เอื้อเพื่อ แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นใช้ผู้ถืออาวุธ ต้องอาบัติทุกกฏ เป็นที่น่าสังเกตว่า ในสิกขาบทที่ 9 และสิกขาบทที่ 10 แห่งสรุสุกัณฑ์ ได้แยกศีลตรากับอาวุธออกจากกันไว้ต่างสิกขาบท ผู้วิจัยเห็นว่า คงเพื่อให้เห็นภาพชัดเจนและทรงเน้นย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของเรื่องนี้จึงแยกกล่าวไว้ต่างสิกขาบท ในคัมภีร์ปริวาร ได้แสดงถึงอัมมเทศนาสมุฏฐาน ความว่า พระตถาคตเจ้าจะไม่แสดงพระสัทธรรมแก่คนที่กัณฐม ผู้ถือไม้พลอง ผู้ถือศีลตรา ผู้ถืออาวุธ ผู้สวมเขียงเท้า ผู้สวมรองเท้า ผู้อยู่ในยานพาหนะ ผู้อยู่บนที่นอน ผู้นั่งรัดเขา และผู้โปกศรัษะ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 8 ข้อ 267: 359) แสดงให้เห็นว่า พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับผู้ที่ยังธรรมเป็นอย่างมาก หากอยู่ในความไม่ปลอดภัยหรือในภาวะที่ไม่เหมาะสมจะไม่ทรงแสดงธรรมนอกจากนั้น ในจุฬวรรค กัมมขันธกะ ปัพพาชนียกรรม ได้กล่าวถึง ความประพฤติน่าดีของภิกษุหลายประการ มีการฉันอาหารในเวลาวิกาล ตีมน้ำเมา ทัดดอกไม้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการเล่นที่ไม่เหมาะสม คือ ยิงธนู หัดเพลงอาวุธ ซึ่งถือว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เป็นความผิดพระวินัยฐานทุกกฏ ดังพระดำรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงประพฤติน่าไม่เหมาะสม รูปใดประพฤติน่าต้องอาบัติทุกกฏ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 6 ข้อ 293: 80) เมื่อทรงตำหนิภิกษุที่กระทำผิดนี้แล้ว ทรงรับสั่งให้ลงปัพพาชนียกรรมด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจา

อาวุธที่มีปรากฏในพระสูตรต้นตปิฎก พบในพรหมชาลสูตร ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระพุทธเจ้าได้แสดงถึงการเลี้ยงชีพที่ไม่ทรงสรรเสริญ คือการเลี้ยงชีพด้วยเครื่องงานวิชา มีการทำนายทายทัก เป็นต้น ได้มีการกล่าวถึงการทำนายลักษณะของผ้า ศีลตรา ดาบ ศร ธนู และอาวุธต่างๆ รวมไว้ด้วย ดังความว่า พระสมณโคตมทรงเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพผิดทางด้วย

เดรัจฉานวิชาเช่นที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญบางพวกฉันโภชนาหารที่เอาให้ด้วยศรัทธาแล้วยังเลี้ยงชีพผิดทางด้วยเดรัจฉานวิชาอย่างนี้ คือ ทำนายลักษณะแก้วมณี ลักษณะไม้พลอง ลักษณะผ้า ลักษณะศีศตรา ลักษณะตาบ ลักษณะศร ลักษณะธนู ลักษณะอาวุธ ลักษณะสตรี ลักษณะบุรุษ ลักษณะเด็กชาย ลักษณะเด็กหญิง ลักษณะทาสชาย ลักษณะทาสหญิง ลักษณะช้าง ลักษณะม้า ลักษณะกระบือ ลักษณะโคอุสุภะ ลักษณะโคสามัญญ ลักษณะแพะ ลักษณะแกะ ลักษณะไก่ ลักษณะนกกระทา ลักษณะเหี้ย ลักษณะตุ้มหู ลักษณะเต่า ลักษณะมฤค ในมัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์ พระพุทธเจ้าได้เปรียบเทียบบรรพชาของภิกษุไว้ว่าเหมือนกับอาวุธที่ชื่อว่า มตชะ ซึ่งเป็นอาวุธที่ทำจากผงตะไบเหล็กกล้าซึ่งช่างเหล็กคลุกเนื้อให้ทนกระเรียนกินแล้วถ่ายไม่ได้ ตายเองหรือฆ่าให้ตายแล้วนำผงนั้นมาล้างน้ำ คลุกเนื้อให้ทนกระเรียนอื่น ๆ กินอีกทำอย่างนี้ จนครบ 7 ครั้ง ชื่อว่ามตะชะ เพราะเกิดจากนกที่ตายแล้ว อาวุธนั้นเป็นอาวุธคมกล้ายิ่งนัก พระองค์ทรงเปรียบไว้ว่าภิกษุรูปใดรูปหนึ่งมีอภิขมามาก ยังละอภิขมาไม่ได้ มีจิตพยาบาล ยังละพยาบาลไม่ได้ เป็นผู้มักโกรธ ยังละความมักโกรธไม่ได้ มีความผูกโกรธ ยังละความผูกโกรธไม่ได้ มีความลบหลู่ ยังละความลบหลู่ไม่ได้ มีความตีเสมอ ยังละความตีเสมอไม่ได้ มีความริษยา ยังละความริษยาไม่ได้มีความตระหนี่ ยังละความตระหนี่ไม่ได้ มีความโอ้อวด ยังละความโอ้อวดไม่ได้ มีมารยายังละมารยาไม่ได้ มีความปรารถนาที่เป็นบาป ยังละความปรารถนาที่เป็นบาปไม่ได้ มีความเห็นผิด ยังละความเห็นผิดไม่ได้เพราะยังละกิเลสที่เป็นมลทินของสมณะ เป็นโทษของสมณะ เป็นดุจน้ำฝาดของสมณะ ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดในอบาย และมีวิบากที่จะพึงเสวยในทุกคติ เหล่านี้ไม่ได้เราจึงกล่าวว่า ‘ภิกษุนี้เป็นผู้ไม่ปฏิบัติตามข้อปฏิบัติที่สมควรแก่สมณะ’ ภิกษุทั้งหลาย อุปมาเหมือนอาวุธที่ชื่อมตะชะ มีคม 2 ข้าง ทั้งซุบและลับดีแล้ว สอดไว้ในฝัก แม้ฉันใดเรากล่าวว่าบรรพชาของภิกษุนี้ก็มิอุปมาฉันนั้น (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 12 ข้อ 436: 464)

ในสังยุตตนิกาย มหาวรรค ได้กล่าวถึง อาวุธในทางธรรมประกอบด้วยความไม่เบียดเบียนและมีวิเวกเป็นอาวุธ ดังความในชาลุสสนิพราหมณสูตรว่า “กุลบุตรใดมีความไม่พยาบาลมีความไม่เบียดเบียนและมีวิเวกเป็นอาวุธมีความอดทนเป็นเกราะหนัง กุลบุตรนั้นย่อมประพฤติเพื่อความเกษมจากโยคะ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 19 ข้อ 4: 8) ในอังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ได้แสดงถึงเรื่องอาวุธไว้ในวินยชาสูตร สูตรว่าด้วยการค้าขายที่อุบาสกไม่ควรประกอบ เพราะเป็นการประกอบอาชีพทุจริต และเป็นอาชีพซื้อขายต้องห้ามทาง พระพุทธศาสนา ซึ่งผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาพึงเว้นจากการค้าขายไม่ชอบธรรม 5 ประการ ดังนี้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 22 ข้อ 177: 259)

(1) ค้าขายศีศตราวุธ หมายถึง การค้าขายเครื่องประหารต่างๆ เช่น ศีศตรา อาวุธ หอก ตาบ มีด ปืน ระเบิด และเครื่องดักจับสัตว์ ส่วนในอรรถกถาได้อธิบายเพิ่มเติมว่า การ

คำขายศีลตราวุธหมายถึงการให้สร้างอาวุธแล้วขายอาวุธนั้น

(2) คำขายสัตว์หมายถึง การค้าขายมนุษย์ ขายคนโดยการบังคับใช้งานหรือทำงานเยี่ยง ทาส และบังคับหญิงหรือชายให้ค้าประเวณี

(3) คำขายเนื้อสัตว์ หมายถึง การเลี้ยงสัตว์ต่างๆ เช่น วัว ควาย หมู เป็ด ไก่ ปลา เพื่อขายให้เขาฆ่าเอาเนื้อมาเป็นอาหาร

(4) คำขายของมีนเมา หมายถึง การค้าขายสิ่งเสพติดทำให้มีเมามากๆ เช่น สุรา เบียร์ ไวน์ กระแช่ ยาบ้า กัญชา เฮโรอีน และสิ่งเสพติดต่างๆ

(5) คำขายยาพิษ หมายถึง การค้าขายวัตถุมีพิษต่างๆ เช่น ยาพิษ ยาเบื่อ สารพิษ และ อุปกรณ์สำหรับทำลายชีวิตสัตว์และแมลงต่างๆ

ส่วนสาเหตุที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามค้าขายอาวุธเพราะว่า การค้าขายอาวุธเป็นเหตุให้ทำความผิดก่อโทษแก่ผู้อื่น เช่น การนำอาวุธไปทำร้ายร่างกายหรือฆ่าผู้อื่น ผู้ที่ค้าขายย่อมเป็นส่วนหนึ่งของการฆ่านั้นด้วย ในอังคุตตรนิกาย สัตตกนิบาต มหาวรรค นครปฐมสูตร ว่าด้วยธรรมเปรียบด้วยเครื่องป้องกันนคร พระพุทธเจ้าตรัสว่า ในกาลใด ปัจจุบันตนคร (เมืองชายแดน) ของพระราชามีนครที่ป้องกันไว้ดีด้วยเครื่องป้องกันนคร 7 ประการ และได้อาหาร 4 อย่างตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก ในกาลนั้น เราจึงเรียกปัจจุบันตนครของพระราชานี้ว่า ศัตรูหมู่ปัจเจกมิตรภายนอกทำอะไรไม่ได้ 1 ใน 7 ประการนั้นคือ “ปัจจุบันตนครของพระราชามีการสะสมอาวุธไว้มาก ทั้งที่เป็นอาวุธแหลมยาวและอาวุธมีคม ปัจจุบันตนครของพระราชานี้ชื่อว่า ป้องกันดีเพื่อคุ้มกันภัยภายในและป้องกันอันตรายภายนอก” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 23 ข้อ 67: 136)

ในทำนองเดียวกัน ในกาลใด อริยสาวกประกอบด้วยศีลธรรม 7 ประการ และได้ฉาน 4 ประการ อันมีในจิตยิ่งซึ่งเป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก ในกาลนั้น เราจึงเรียกอริยสาวกนี้ว่า มารมีบาปก็ทำอะไรไม่ได้ 1 ในศีลธรรม 7 ประการนั้นได้แก่ อริยสาวกเป็นพหูสูต ฯลฯ ทางตลอดดีด้วยทิวฐิเปรียบเหมือนปัจจุบันตนครของพระราชามีการสะสมอาวุธไว้มาก ทั้งที่เป็นอาวุธแหลมยาวและอาวุธมีคม เพื่อคุ้มกันภัยภายในและป้องกันอันตรายภายนอก ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้มีสุตะเหมือนอาวุธย่อมละอกุศล เจริญกุศล ละธรรมที่มีโทษเจริญธรรมที่ไม่มีโทษบริหารตนให้บริสุทธิ์ ในพระสูตรนี้จะเห็นได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงเปรียบเทียบศีลธรรมของพระองค์เป็นเหมือนอาวุธ แต่เป็นอาวุธในทางธรรมที่สามารถละอกุศล เจริญกุศลได้ด้วย ซึ่งเป็นไปตามนัยของปัญญาอาวุธที่ได้อธิบายในหัวข้อว่าด้วยประเภทของอาวุธข้างต้นนั่นเอง ข้อความในลักษณะนี้สอดคล้องกับพระคาถาที่ปรากฏในปัญจสตภิกขุวัตถุ ขุททกนิกาย ธรรมบท จิตวรรค ว่า “ภิกษุรู้ว่ ร่างกายนี้เปรียบเหมือนหม้อ

ดินควรป้องกันจิตนี้ เหมือนป้องกันพระนครแล้วใช้อาวุธคือปัญญารบกับมาร และควรรักษาช่วยชนะไว้ แต่ไม่ควรยินดียึดติด” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 40: 38) นอกจากนี้จะทรงแสดงให้ทราบว่า ปัญญาเป็นอาวุธแล้ว ในขุททกนิกาย เถรคาถา ทวาทสกนิบาต พระพุทธเจ้ายังทรงยกย่องว่าศีลก็ถือเป็นอาวุธชั้นเยี่ยม ดังพระพุทธพจน์ว่า “ศีลเป็นกำลังหาสิ่งเปรียบปานมิได้เป็นอาวุธชั้นเยี่ยม เป็นอาภรณ์อันประเสริฐเป็นเกราะบังอย่างน่าอัศจรรย์” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 26 ข้อ 614: 446)

ในขุททกนิกาย ชาตก เอกกนิบาต กัณนิชาตก เทวดาโพธิสัตว์ได้กล่าวถึงเรื่องที่น่าตำหนิไว้ 3 ประการ คือ คนที่มีลูกศรเป็นอาวุธ ยิ่งไปเต็มกำลัง 1 ชนบทที่มีสตรีเป็นผู้นำ 1 และชายผู้ตกอยู่ในอำนาจของหญิง 1 ในอรรถกถาได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้ามคธครองราชสมบัติอยู่ในพระนครราชคฤห์ แคว้นมคธ ในสมัยข้าวกกล้าของชนชาวมคธ พวกเนื้อทั้งหลายมีอันตรายมาก เนื้อเหล่านั้นจึงเข้าไปยังเนินเขา เนื้อภูเขาที่อยู่ในป่าตัวหนึ่งทำความสนิทสนมกับลูกเนื้อตัวเมียชาวบ้านตัวหนึ่ง ในเวลาที่พวกเนื้อเหล่านั้นลงจากเชิงเขา กลับมายังชายแดนบ้านอีก ได้ลงมากับเนื้อเหล่านั้นเพราะมีจิตปฏิพัทธ์ในลูกเนื้อตัวเมียนั้น ลำดับนั้น ลูกเนื้อตัวเมียนั้นจึงกล่าวกะเนื้อภูเขานั้นว่า ท่านเป็นเนื้อภูเขาที่เขลา ก็ธรรมดาชายแดนของบ้านนาระแวง มีภัยเฉพาะหน้า ท่านอย่าลงมากับพวกเราเลย เนื้อภูเขานั้นไม่กลับเพราะมีจิตปฏิพัทธ์ต่อลูกเนื้อตัวเมียนั้น ได้มากับลูกเนื้อตัวเมียนั้น ชนชาวมคธรู้ว่า บัดนี้เป็นเวลาที่พวกเนื้อลงจากเนินเขา จึงยืนในซุ้มอันมิดชิดใกล้หนทาง ในหนทางที่เนื้อทั้งสองจะเดินมา มีพรานคนหนึ่งยืนอยู่ในซุ้มอันมิดชิด ลูกเนื้อตัวเมียได้กลั่นมนุษย์จึงคิดว่า จักมีพรานคนหนึ่งยืนอยู่ จึงทำเนื้อเขาตัวนั้นให้อยู่ข้างหน้า ส่วนตนเองอยู่ข้างหลัง นายพรานได้ทำเนื้อตัวนั้นให้ล้มลงตรงนั้นนั่นเอง ด้วยการยิงด้วยลูกศรครั้งเดียวเท่านั้น ลูกเนื้อตัวเมียรู้ว่าเนื้อนั้นถูกยิงจึงโดดหนีไปโดยการไปด้วยกำลังเร็วปานลม นายพรานออกจากซุ้มฆ่าแหละเนื้อก่อไฟเพื่อบริโภค และแบ่งปันไปยังเรือนให้พวกเด็กๆ ในกาลนั้น พระโพธิสัตว์บังเกิดเป็นเทวดาอยู่ในป่าชฎูแห่งนั้น พระโพธิสัตว์เห็นเหตุการณ์นั้น จึงคิดว่า เนื้อโง่ตัวนี้ตายเพราะอาศัยมารดา เพราะอาศัยบิดาก็หาไม่ โดยที่แท้ตายเพราะอาศัยกาม จริงอยู่เพราะกามเป็นนิमितเหตุ สัตว์ทั้งหลายจึงถึงทุกข์นานัปการมีการตัดมือ เป็นต้น ในสุคติและการจองจำ 5 ประการ เป็นต้นในทุกคติ ชื่อว่าการทำทุกขก็คือความตายให้เกิดขึ้นแก่ผู้อื่น ก็ถูกตีเตียนในโลกนี้ แม้ชนบทใดมีสตรีเป็นผู้นำจัดแจงปกครองก็ถูกตีเตียน เหล่าสัตว์ผู้ตกอยู่ในอำนาจของมาตุคามก็ถูกตีเตียนเหมือนกัน ในกุฎลชาตก ขุททกนิกาย ได้มีการเปรียบเทียบสังโตกับสตรี โดยกล่าวว่าสังโตมีอาวุธประจำตัว 5 ประการ ได้แก่ปาก 1 และเท้าทั้ง 4 อาวุธทั้ง 5 ของสังโตนี้ย่อมข่มขี่สัตว์ทั้งหลายกัดกินได้ฉันทใด หญิงทั้งหลายก็อาศัยอาวุธ 5 ประการ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส สามารถจับบุรุษให้อยู่ในอำนาจได้

ฉนั้น จะเห็นได้ว่า อาวุธนั้นนอกจากจะหมายถึงสิ่งประหัตประหารที่จับต้องได้และหลักธรรมต่างๆ เช่น ปัญญา ศีล ที่เป็นอาวุธแล้ว ยังหมายถึงอายตนะที่สามารถดึงดูดและทำลายอำนาจของผู้อื่นได้ด้วย โดยเฉพาะรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัสของสตรี ที่สามารถทำลายอำนาจของบุรุษได้ ดังปรากฏในคาถาบทหนึ่งว่า “นารีทั้งหลายเป็นผู้ย่ำยีจิตของชาวโลกมีการพอนรำซบ ร้อง เจรจา และการแยมย้มเป็นอาวุธย่อมเบียดเบียนชายผู้มีสติไม่มั่นคงเหมือนหมูนางรากษสบนเกาะเบียดเบียนพวกพ่อค้า”

ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา ได้มีการเปรียบเทียบพระธรรมของพระพุทธเจ้า คือ อริยมรรค เป็นเสมือนคัสตราที่ตัดรากเหง้าแห่งความเยื่อใยในรูปเป็นต้น อันสำเร็จมาจากตัณหา และอวิชชา บุคคลที่จะสามารถตัดตัณหาและอวิชชานี้ได้จำเป็นต้องมีอาวุธหรือคัสตราในการตัดทำลาย อาวุธนั้นก็คืออริยมรรคมีองค์ 8 อันมีสัมมาทิฐิ เป็นต้น อริยมรรคนี้จะตัดทำลายตัณหา และอวิชชา ดังที่พระพุทธเจ้าได้ทรงกระทำไว้แล้วให้ คือทรงตัดตัณหาและอวิชชานั้นให้เหมือนตาลยอดด้วน อันไม่สามารถทำให้ตัณหาและอวิชชานั้นงอกงยได้อีกต่อไป อาวุธที่ทรงใช้ในนัยนี้ก็คือธรรมอาวุธที่เรียกว่า อริยมรรค นั่นเอง

ส่วนในสมุทฺถกถาธิบายความในทีฆนิกาย สีลขันธวรรค เรียกคัสตรานี้คือ อรหันตมรรค ดังนั้น คัสตราวุธทั้งหมดจึงเป็นสิ่งที่พระภิกษุไม่สามารถแม้จะจับต้องครอบครอง แม้เขาถวายเพื่อประโยชน์จำหน่ายเป็นมูลค่าแห่งสิ่งของก็ไม่ควรรับไว้ ชื่อว่าการค้าขายคัสตราย่อมไม่สมควร แม้คันธนูสั้นๆ กิณี สายธนูก็ตี ประดักก็ตี ขอช้างก็ตี โดยที่สุดแม้มีดและขวานเป็นต้น ที่เขาทำโดยสังเขปเป็นอาวุธก็เป็นอนามาส ถ้ามีใครๆ เอาหอก หรือโตมรมาวางไว้ในวิหาร เมื่อจะชำระวิหาร พึงส่งข่าวไปบอกแก่พวกเจ้าของว่าจงนำไปเสีย ถ้าพวกเขาไม่นำไป อย่าให้ของนั้นชยบเขื่อน พึงชำระวิหารเถิด ภิกษุพบเห็นดาบก็ตี หอกก็ตี โตมรก็ตี ตกอยู่ในสนามรบ พึงเอาหินหรือของอะไรๆ ต่อยดาบเสียแล้ว ถือเอาไปเพื่อใช้ทำเป็นมีดควรอยู่ ภิกษุจะแยกแยะของนอกนี้ออกแล้ว ถือเอาของบางอย่างเพื่อใช้เป็นมีดบางอย่าง เพื่อใช้เป็นไม้เท้า เป็นต้น ควรอยู่ ส่วนว่าเครื่องอาวุธที่เขาถวายว่า ขอท่านจงรับอาวุธนี้ไว้ ภิกษุจะรับแม้ทั้งหมดด้วยตั้งว่าเราจักทำให้เสียหายแล้วกระทำให้เป็นกบปียภัณฑ์ควรอยู่ โดยรวมแล้ว พบว่า อาวุธหรือ คัสตราวุธ ที่ปรากฏในคัมภีร์ชั้นอรธกถาในหมวดพระวินัยนั้น เป็นการอธิบายความเพิ่มเติมในพระวินัยให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นเกี่ยวกับการใช้อาวุธของภิกษุสงฆ์ โดยไม่ให้ภิกษุสาวกมีความเกี่ยวข้องกับคัสตราวุธเลย เพราะอาจจะนำมาซึ่งการพาดพิงให้ถึงแต่ชีวิต คัมภีร์ชั้นอรธกถายังได้อธิบายลักษณะของการวางอาวุธในปาราชิกสิกขาบทที่ 3 ที่จำแนกให้เห็นในระดับของอาบัติที่แตกต่างกันตามลักษณะของการวางอาวุธ หรือการอธิบายขยายความเกี่ยวกับวัตถุอนามาสที่เกี่ยวกับอาวุธ ทั้งความเป็นอาบัติและอนาบัติ เป็นต้น พร้อมทั้งยังให้คำจำกัดความเกี่ยว

กับอาวุธและศัสตราในบริบทของการใช้งานที่แตกต่างกันและละเอียดในอีกระดับหนึ่ง

คัมภีร์สูมังคลวิลาสินี ได้กล่าวถึงลักษณะของพระมหาบุรุษที่เป็นผู้มีโรคาพาธน้อย มีความลำบากน้อย สมบูรณ์ด้วยพระเตโชธาตุ อันทำอาหารให้ย่อยดี ไม่เย็นนัก ไม่ร้อนนัก อันควรแก่ประธานะ เป็นปานกลาง พระโบราณจารย์จึงกล่าวคาถาประพันธ์พระลักษณะนี้ว่าพระมหาบุรุษไม่เปียกเปื้อน ไม่ย่ำยีสัตว์ ด้วยฝ่ามือ ด้วยท่อนไม้ ด้วยก้อนดิน ด้วยศัสตรา ด้วยให้ตายเอง ด้วยบังคับให้ผู้อื่นฆ่า ด้วยจำจอง หรือด้วยให้หวาดกลัว เพราะกรรมนั้นนั่นแหละ พระมหาบุรุษไปจากมนุษยโลกจึงบันเทิงใจในสุคติและเพราะทำกรรมมีผลเป็นสุข จึงได้สุขมากและมีเส้นประสาทสำหรับรับรสอาหารอันดี เสด็จมาในโลกนี้แล้ว จึงทรงได้รสอาหารดีเลิศ เพราะฉะนั้น พวกพราหมณ์ผู้ฉลาดมีปัญญาเห็นแจ่มแจ้งจึงทำนายว่า พระราชา कुमार นี้จักมีความสุขมาก ลักษณะนั้นย่อมส่งอรธนั้น สำหรับพระราชา कुमार ผู้ยังดำรงอยู่ในคฤหัสถ์หรือบรรพชิต

ในคัมภีร์นี้ยังได้กล่าวถึงคุณสมบัติของอุบาสก 4 ประการ คือ ศีลอุบาสก อาชีพอุบาสก วิบัติอุบาสก และสมบัติอุบาสก โดยทรงแสดงธรรมโปรดพระเจ้ามหายานามะ ซึ่งมีความอธิบายเกี่ยวกับการค้าศัสตราด้วย ความว่า เพราะ เหตุที่อุบาสกเป็นผู้ถึงพระพุทธรูปเจ้าเป็นที่พึ่งถึงพระธรรมพระสงฆ์เป็นที่พึ่ง ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นแล ชื่อว่าอุบาสก เพราะเหตุที่อุบาสกเป็นผู้งดเว้นจากปาณาติบาต จากอทินนาทาน จากกาเมสุมิฉฉาจาร จากมุสาวาท จากน้ำเมาคือสุรา และเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ด้วยเหตุเพียงเท่านั้นแล อุบาสกชื่อว่าเป็นผู้มีศีล ฝึกหัดทั้งหลาย การค้าขาย 5 อย่างเหล่านี้อุบาสกไม่ควรทำ 5 อย่างอะไรบ้าง? การค้าขายศัสตรา การค้าขายสัตว์ การค้าขายเนื้อสัตว์ การค้าขายน้ำเมา การค้าขายยาพิษ ฝึกหัดทั้งหลาย การค้าขาย 5 อย่างเหล่านี้แล อุบาสกไม่ควรทำ ศีลวิบัติและอาชีพวิบัติของอุบาสกนั้นนั่นแหละ เป็นวิบัติของอุบาสก ศีลสมบัติและอาชีพสมบัติของอุบาสกนั้นนั่นแหละ เป็นสมบัติของ อุบาสก

นอกจากนั้นในสูมังคลวิลาสินีได้กล่าวถึงเหตุที่ทำให้สัตว์มีอายุเสื่อม โดยมีเนื้อหาอธิบายในเรื่องของศีล 5 มีความที่อธิบายถึงศัสตราในเพราะความเป็นเหตุและเป็นผลที่ทำให้สัตว์อายุเสื่อมด้วย ความว่าเมื่อพระมหากษัตริย์ไม่พระราชทานทรัพย์ให้แก่คนที่ไม่มีทรัพย์ ความขัดสนก็ได้ถึงความแพร่หลาย เมื่อความขัดสนถึงความแพร่หลาย อทินนาทานก็ได้ถึงความแพร่หลาย เมื่ออทินนาทานถึงความแพร่หลาย ศัสตราก็ได้ถึงความแพร่หลาย เมื่อศัสตราถึงความแพร่หลาย ปาณาติบาตก็ได้ถึงความแพร่หลาย เมื่อปาณาติบาตถึงความแพร่หลาย มุสาวาทก็ได้ถึงความแพร่หลาย เมื่อมุสาวาทถึงความแพร่หลาย แม้อายุของสัตว์เหล่านั้นก็เสื่อมถอย แม้วรรณะก็เสื่อมถอย เมื่อพวกเขาเสื่อมถอยจากอายุบ้าง เสื่อมถอยจากวรรณะบ้าง บุตรของมนุษย์ที่มีอายุแปดหมื่นปี ก็มีอายุถอยลงเหลือสี่หมื่นปี... บุตรของมนุษย์ที่มีอายุสี่หมื่นปี ก็มีอายุสองหมื่นปี... บุตรของมนุษย์ที่มีอายุสองหมื่นปี ก็มีอายุถอยลงเหลือหนึ่งหมื่นปี... บุตรของมนุษย์ที่มีอายุหนึ่งหมื่น

ปี ก็มีอายุถอยลงเหลือห้าพันปี...บุตรของมนุษย์ที่มีอายุห้าพันปี บางพวกมีอายุถอยลงสองพันห้าร้อยปี บางพวกมีอายุถอยลงสองพันปี...บุตรของมนุษย์ที่มีสองพันห้าร้อยปี ก็มีอายุถอยลงเหลือหนึ่งพันปี...บุตรของมนุษย์ที่มีอายุหนึ่งพันปี ก็มีอายุถอยลงเหลือ 500 ปี...บุตรของมนุษย์ที่มีอายุ 500 ปี บางพวกมีอายุถอยลง 250 ปี บางพวกมีอายุถอยลง 200 ปี บุตรของมนุษย์ที่มีอายุ 250 ปี ก็มีอายุถอยลงเหลือ 100 ปี

อนึ่งได้มีคำอธิบายเกี่ยวกับอาวุธ 3 คือ สุตอาวุธ ปริเวกอาวุธ และปัญญาอาวุธ ไวโนสมิงควลวิลาสินี ความว่า อาวุธ คือ สุตะนั้น โดยใจความได้แก่ พระพุทธพจน์ คือ พระไตรปิฎก เพราะว่ามีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า ภิกษุทั้งหลายอรียสาวกผู้มีสุตะเป็นอาวุธ ย่อมละอกุศล ทำกุศลให้เจริญ ละสิ่งที่มีโทษ ทำสิ่งที่ไม่มิโทษให้เจริญ บริหารตนให้บริสุทธิ์อยู่ อรียสาวกผู้มีสุตะเป็นอาวุธ ย่อมละอกุศลได้ ย่อมยังกุศลให้เจริญได้ ย่อมละธรรมที่มีโทษ ย่อมยังธรรมที่ไม่มีโทษให้เจริญ ย่อมบริหารตนให้บริสุทธิ์

อาวุธคือวิเวก คือ กายวิเวก จิตตวิเวก อรูปวิเวก วิเวก 3 ประการนั้นมีการกระทำต่างๆ กัน กายวิเวก สำหรับบุคคลผู้มีกายหลีกออกไป ยินดีในเนกขัมมะ จิตตวิเวกสำหรับบุคคลผู้มีจิตบริสุทธิ์ บรรลุถึงความpongแผ้วอย่างยอด และอรูปวิเวกสำหรับบุคคล ผู้ไม่มีอุปถัมภ์ซึ่งวิสังขาร (คือพระนิพพาน) บุคคลผู้ยินดีอยู่ในวิเวก 3 อย่างนี้ย่อมไม่กลัวแต่ที่ไหนๆ เพราะฉะนั้นวิเวกแม้นี้ก็เรียกว่าอาวุธ เพราะอรรถว่า เป็นที่พึ่งอาศัย

อาวุธ คือ ปัญญาอันเป็นโลกียะและโลกุตระะ จัดเป็นอาวุธคือปัญญา เพราะว่าบุคคลผู้มีอาวุธ คือ ปัญญานั้น ย่อมไม่กลัวแต่ที่ไหนๆ ทั้งใครๆ ก็ไม่กลัวบุคคลนั้น เพราะฉะนั้นปัญญาก็เรียกว่า อาวุธ เป็นที่พึ่งอาศัย ให้เห็นอาวุธในพระพุทธศาสนาทั้ง 3 ประการให้กระจ่างยิ่งขึ้น และเป็นข้อแนชัดว่าพระพุทธศาสนานั้นยกย่องให้การสดับฟังพระธรรมเทศนา การสงบวิเวก และการใช้ปัญญาเป็นอาวุธที่ยิ่งกว่าอาวุธอื่นใด เพราะทรงคุณค่าแก่ผู้ใช้และจะได้ชัยชนะที่ยิ่งใหญ่กว่าการประหัตประหาร ชื่อว่า ได้รับชัยชนะที่แท้จริง แม้ในสารัตถที่ป็นนี้ก็ได้อีกว่า ยืนยันว่า วิเวก นี้เป็นอาวุธด้วยเช่นกัน ดังในคำว่าอริยมรรคญาณนั้นมีธรรม คือ ศรัทธา กับปัญญาเป็นแอก มีศรัทธาเป็นทวน มีhiriเป็นงอน มีใจเป็นเชือกชัก มีสติเป็นสามารธิ ผู้ควบคุมรถนี้มีศีลเป็นเครื่องประดับ มีฌานเป็นเพลลา มีความเพียรเป็นล้อ มีอุเบกขากับสมาธิเป็นทวน ความไม่เอยากได้เป็นประทุน กุลบุตรใดมีความไม่พยาบาท ความไม่เบียดเบียน และวิเวกเป็นอาวุธ มีความอดทนเป็นเกราะหนัง กุลบุตรนั้นย่อมเป็นไปเพื่อความเกษมจากโยคะ พรหม ยานอันยอดเยี่ยมนี้เกิดแล้วในตนของบุคคลเหล่าใด บุคคลเหล่านั้นเป็นนักปราชญ์ ย่อมออกไปจาก

โลกโดยความแน่ใจว่า มีชัยชนะโดยแท้

ในสารัตถปกาสินี อรรถกถาแห่งสังยุตตนิกาย สคาถวรรค ได้กล่าวถึงอาวุธที่ประเสริฐในโลก 4 ประการ ได้แก่

- (1) วชิราวุธของท้าวสักกะ
- (2) คทาอาวุธของท้าวเวสสุวัณ
- (3) นัยนาอาวุธของพญายม
- (4) ทูสสาวุธของอาฬวกยักษ์

ความเป็นเลิศของอาวุธทั้ง 4 อย่างนี้ มีอธิบายว่า ถ้าท้าวสักกะโกรธ พึงประหารวชิราวุธบนยอดภูเขาสิเนรุ พึงแทงทะลุลงไปภายใต้ได้ตลอด 168,000 โยชน์ ส่วนคทาอาวุธของท้าวเวสสุวัณนั้นถ้าปล่อยไปในเวลาโกรธ สามารถตีศีรษะของยักษ์หลายพันให้ตกลงแล้วกลับนำตั้งอยู่ยังเงื้อมมืออีก ส่วนพญายมนั้นหากโกรธแล้วมองดูด้วยนัยนาอาวุธ พวกกุมภัณฑ์หลายพันจะล้มพินาศไปเหมือนหญ้าบนกระเบื้องร้อน สำหรับอาฬวกยักษ์โกรธ จะปล่อยทูสสาวุธไปในอากาศ ฝนจะไม่ตกตลอด 12 ปี ถ้าปล่อยไปในแผ่นดิน รุกขชาติ มีต้นไม้และหญ้าทั้งหมดจะเหี่ยวแห้ง ไม่งอกขึ้นอีกในระยะเวลา 12 ปี ถ้าปล่อยไปในสมุทร น้ำจะแห้งหมด เหมือนหยาดน้ำบนกระเบื้องร้อน ถ้าปล่อยไปที่ภูเขา แม้จะเป็นสิเนรุก็ตาม ภูเขานั้นจะแตกกระจายออกเป็นชิ้นใหญ่ชิ้นน้อย

ในธรรมปัทมฐกถา ธรรมบท ได้กล่าวถึงเรื่องที่ภิกษุปรารภวิปัสสนาจำนวน 500 รูป ได้เรียนกรรมฐานอยู่ในป่าใหญ่ เมื่อภิกษุไปถึงได้ทำที่พักใต้ต้นไม้ใหญ่ ทำให้เทวดาผู้สิงอยู่ในไพรสนธ์พากันย้ายลงจากต้นไม้เพื่อแสดงความเคารพต่อภิกษุด้วยคิดว่าคงจะพักอาศัยแค่คืนเดียว แต่เมื่อภิกษุเหล่านั้นจะอยู่ตลอดสามเดือน เทวดาเหล่านั้นจึงเดือดร้อนเพราะไม่มีที่อยู่ จึงออกอุบายขับไล่เหล่าภิกษุด้วยการหลอกให้กลัว แสดงร่างที่หิวขาดบ้าง ส่งเสียงน่าสะพรึงกลัวบ้าง ภิกษุเหล่านั้นเมื่อถูกเทวดาหลอกจึงเข้าใจเป็นผีหลอก ต่างมีอาการสะดุ้งกลัว จึงพากันไปขออาวุธจากพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจึงประทานอาวุธ ด้วยบทเมตตสูตร ความว่า “ผู้รู้สันตบท (บทอันสงบ) พึงกระทำศึกษา 3 หมวดใด ผู้ฉลาดในประโยชน์ควรกระทำศึกษา 3 หมวดนั้น ผู้ฉลาดในประโยชน์พึงเป็นผู้องอาจ เป็นผู้ตรง เป็นผู้ซื่อตรง เป็นผู้อ่อนโยน เป็นผู้ไม่ทะนงตัว”

จากความในธรรมบทนี้ ทำให้เห็นว่า พระสูตรหรือพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้า ก็มีนัยที่เปรียบเป็นอาวุธด้วยเช่นกัน เช่นในกรณีนี้ ถ้าวินัยเมตตสูตร เป็นอาวุธที่พระพุทธเจ้าทรงประทานให้เพื่อนำไปปราบอมนุษย์เหล่านั้น ก็เมื่อภิกษุเหล่านั้นสาธยายเมตตสูตร เทวดาเหล่านั้นก็กลับใจต้อนรับภิกษุเหล่านั้นพร้อมทั้งให้การอุปถัมภ์รับใช้ด้วยดี พระพุทธเจ้าจึงกำชับด้วย

พระคาลาว่า “บัณฑิต รู้จักกายนี้อันเปรียบด้วยหม้อ กั้นจิตอันเปรียบด้วยนคร พึงรบบมารด้วยอาวุธคือปัญญา พึงรักษาความชนะที่ชนะแล้ว และพึงเป็นผู้ไม่ติดอยู่” กุลบุตรผู้บัณฑิตกั้นนั้น เหมือนกันกั้นวิปัสสนา จิตของตนทำให้มั่นคง คือให้เป็นเช่นกับนคร ห้ามกิเลสที่มีรกรกนั้นๆ พึงฆ่าด้วยอาวุธคือปัญญาอันสำเร็จแล้วด้วยวิปัสสนา และสำเร็จแล้วด้วย อริยมรรค ชื่อว่าพึงรบ คือพึงประหารกิเลสมารนั้น ดุจนักรบยืนอยู่ในนคร รบหมู่โจรด้วยอาวุธมีประการต่างๆ มีอาวุธ มีคมข้างเดียวเป็นต้น ฉะนั้น

อนึ่ง ในชาตกัฏฐกถา ได้กล่าวถึงอาวุธอีกประเภทหนึ่งที่แตกต่างไปจากคัมภีร์อื่น ได้แก่ วาจาเป็นอาวุธ ในอรรถกถานี้มุ่งอธิบายถึงอำนาจความเป็นใหญ่ของพระราชา ความว่า ธรรมดาพระราชาทั้งหลาย มีวาจาเป็นอาวุธ กริ้วแล้ว ย่อมยังคนอื่นให้พินาศได้ แม้ด้วยอาการเพียงทรงขำเลื่องดู เพราะฉะนั้น พระราชาอย่ามีความโกรธเกินกว่าคนอื่นฯ ควรเพียบพร้อมด้วย ขันติคุณ เมตตาคุณ และความเอื้อเอ็นดู แลดูพสกนิกรเหมือนโอรสที่รักของตน ข้อนี้ดังจะเห็นได้จากภาษิตที่ว่า กษัตริย์ตรัสแล้วไม่คืนคำ หากตรัสด้วยความกริ้วโกรธเป็นเหตุให้ต้องประหารบุคคลให้ตาย พระดำรัสนั้นจึงเป็นเสมือนอาวุธ ด้วยเหตุนี้พระราชาจึงต้องระงับความกริ้วโกรธไว้ให้ได้ด้วยเมตตาคุณ ขันติคุณ เพื่อทำนุบำรุงประชาราษฎร์ให้อยู่เย็นเป็นสุข

แม้พระพุทธศาสนาจะปฏิเสธศัสตราวุธ แต่ในปัจจุบันพบว่า ศัสตราวุธบางประเภท ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรม ทั้งพิธีกรรมในระดับประเทศชาติ เช่น การถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา เป็นต้น ตลอดทั้งพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น พิธีพุทธาภิเษกพระพุทธรูป ศัสตราวุธเหล่านั้นถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์และสื่อความหมายทั้งในด้านคติธรรมและค่านิยม ซึ่งผู้วิจัยจะได้ศึกษาให้ละเอียดในบทถัดไป

สรุป

ศัสตราวุธที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาพบว่า พระพุทธองค์ได้ทรงบัญญัติกฎเกี่ยวกับศัสตราวุธไว้ เช่น ภิกษุที่แสวงหาศัสตราวุธเพื่อประสงค์ที่จะพราภชีวิตผู้อื่นนั้นถือว่าปาราชิก ภิกษุผู้วางยาพิษหรือวางอาวุธไว้เพื่อหวังว่าจะมีผู้มาโดนกับดักนั้นก็ถือว่าปาราชิก นอกจากนี้ พระพุทธเจ้าจะไม่แสดงพระสัทธรรมกับผู้ที่ถืออาวุธไว้กับตัวและพระพุทธองค์ไม่สนับสนุนการเลียงชีพด้วยการค้าขายศัสตราวุธ นอกจากนี้แล้วพระพุทธองค์ได้ยังถึงอาวุธอันเป็นปัญญาไว้ว่า อริยมรรคเปรียบเสมือนศัสตราวุธที่สามารถตัดรากเหง้าคืออวิชชาได้ ศัสตราวุธของพระอริยเจ้าทั้งหลาย คือ ปัญญา แสดงว่าให้เห็นว่าสิ่งที่ทำให้ผู้อื่นต้องบาดเจ็บคือศัสตราวุธที่เป็นอันตราย ในขณะที่ปัญญาของมนุษย์ที่สามารถทำลายกิเลสตัณหาและอกุศลธรรมคือศัสตราวุธอันประเสริฐของในพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

คัสตราวุธได้นำมาผนวกกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาจนกลายเป็นเครื่องประกอบพิธีสำคัญ เช่น พิธีสมโภชพระพุทธรูปของชาวล้านนา พระสงฆ์จึงควรมีความรู้และสามารถอธิบายถึงความเชื่อมโยงนี้ได้ เพื่อให้ผู้ฟังได้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของจารีตที่ได้สืบทอดกันมา เมื่อเกิดความตระหนักเห็นถึงความสำคัญแล้วก็จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาต่อยอด และรักษาไว้ไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลา

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาคัสตราวุธที่ปรากฏในพระพุทธศาสนามหายาน โดยศึกษาคัสตราวุธที่ปรากฏในเรื่องราวของพระพุทธศาสนามหายาน

บรรณานุกรม

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). **พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์ จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.